

كتاب
مكتوب أمر ونهى

من تصنيفات

العام الجليل والراحلانى صاحب الكرامات المشهور قدس سره
الحضرت الحاج السيد كاك احمد بن السيد
محمد معروف النوادى بن المرحوم
السيد مصطفى

مطبعة الغربى

قام بنشره وطبعه خدمة لذين اخيف
حضرت الحبيب الراكم والزعيم الاعظم

الشيخ محمود بن الشيخ سعيد بن الشيخ محمد
بن السيد كاك احمد بن السيد محمد معروف
النوادى قدس اللاد أسراره

مطبعة الغربى

١٣٥٠ - ١٣٦٠

شیخ مه‌حموودی حه‌فید

عبد الله ناجي على المزدوج

داناو زاناو هوشمهندو ليهاتووی لى هه لکه وتووه و بى ثوهه
ثاواته کافی هاتیته دی سه‌ری ناوه تهوه و ثاواته کافی خستهه زیر
گله پیروزه کهی کوردستان.

لیزه شداو لم مانگه‌دا يادی کمه‌له پیاویکی مهزنی کورد
ده که‌ینهوه که هه تا هه تایه کاره‌مه‌زنه کافی که بۇ نه تهوهی کوردو
خاکی کوردستان ئېنجامدرا له لایپرەکافی میژوودا
ده دره‌وشیته‌وهو لئناو دلى هممو دلسوزیکی به ئەمەکى

گەر بیت و هەندى له لایپرەکافی میژووی گەلی کوردمان
ھەلبەینهوه و لى بىكۆلەنەوه و لایه نه شاراوه کافی بىخەینه سەر
لایپرەکافی رۆزىامە و گۆفارو كېتىپ . ئەو کاتە شى زۇر بەنرخو
نایابان بۇ دەردە كەۋىت . ئەو پىلان و نەخشە داولو فرو قىلە
گلاؤانەمان بۇ ناشىكرا دەبیت كە دۈرۈمنى نەتەوه كەمان چەند بە
ناحەزانە رەفتاريان له گەلەندى كردووه .

سەرەپاي ئەمەش گەلەكەمان زۇر كەلەپىاوى قارەمان و

جاریکیان لەگەل باوکی دا بۇ سەھەری ئەستەمپول چۈون لە گەرانەوە ياندا کارەساتىك لە نیوان ھەندىك بازىگانى سلىمانى و مۇسلاوى دا رووى دا بۇ كۈزانەوهى ئاگرى ئوشەرۇ ئازاوهەي شەھيد شىخ سەعىد (قورئان)ى - ھەلگىرتووه چووهتە نیوانىانەوە تكاي راگرتى شەرۇ ئازاوهەكە لېكىردوون . بەلام لە ئەنجامدا خۇى و كۆپىكى شەھيد بۇون . ئەوسا شىخ مەممۇد منال بۇوه . (حاجى مەممۇدى نەجەف) كە لەناودارەكەن شارى مۇسل بۇوه . شىخى لە مالى خۇى دا شاردۇتەوە تاوه كە ئازاوهەكە كۆتاپى پېھاتۇوه . پاشان شىخ مەممۇد بەرە و شارى ھەلەمت و قوربانى بەدىتكى پىر لە غەم و پەۋارەوە گەراوهتەوە . بەلام چۈن گەرانەوە يەڭىھەر لە مۇسلى تاسلىقى ج دى و شارو شاروچىكە و عىلۇ و بەنمالە و خىلىك ھەبۇوه ، پۇل پۇل بە بېداخى رەشەوه پېشوازى يان كردووە ، دەس بە دەس شىخ بەرى كراوهە - پارىزگارى لە جەنابى شىخ و ھاپرى كانيان كردووە .

چونكە كارەساتى شەھيد كردنى پياوينكى وەك شىخ سەعىدى نەوهى حاجى كاك ئەممەدى شىخ شىتكى ئاسابى و ئاسان نەبۇو ، خەلکى كورستانى تېكىرا بەيىستى ھەوالە دل تەزىنەكە خەمناڭ بۇون و شاعىر و گۈننەدەكانيش بەسەر ئەو كارەساتە جەرگە بىرەدا شىعرييان داناوهەو قىسىيان لىيە كردووە . ھەروەها دەرويىشەكانيش بەدەف لىدان بەناوى (ھەى گۈل ھەى گۈل) ئاوازيان بەدەنگ بەسەر شەھيد كردنى شىخ سەعىدو رىزگاربۇنى شىخ مەممۇد گۇنۇوه تا ئىستايش ھەندىكىان لەپىرمان .

خوالىخۇشبو شىخ مەممۇدى نەمر سەرەرای ئەوهى كە كۆپى شىخ سەعىدەوە حەفیدى «حەزەرقى» كاك ئەممەدى شىخخە خۇىشى داناو زاناو ئازاوا چاوا نەترس و سەخى و ، دۆسلى ھەزارو عالم و زاناكەن سەردەمى خۇى بۇو ، لە سەر تاسەرى كورستاندا لە ھەموو عىلۇ و عەشرەت و بەنەمالەيىك دا خەلک خوشى و يىستووه و رىزى لىتباوه و بەگەورەو سەردارى خۇيان زانىبە .

كۈردىشدا دەئىن و دەمېتەوە . ئەو كەلەپىاوەش رۆلەى بە وەفاى نەتەوە كەيەقى كە (شىخ مەممۇدى) حەفیدە . . . با شىخ مەممۇدى مەلىكە . . ياشىخى گەورەيە . . (شىخ مەممۇد) رۆلەى بە وەفاو قارەمان و پېشەواو رابەر و دلىرى نەتەوەي كوردە .

شىخ مەممۇد كۆپى شىخ سەعىد كورى شىخ مەممۇدى كۆپى حاجى كاك ئەممەدى شىخە . دايىكىشى ناوى ئامىنە خانى كچى شىخ بابە رەسولە .

شىخ مەممۇد لە گەرەكى كەن ئاسكانى شارى سلىمانى شارى ھەلەمت و قوربانى لە سالى ١٨٧٨ ز دا ھاتۇنە دىناوهەو لە مزگەوت لەلائى مەلا خۇيىندۇيەقى بە تايەقى لە مزگەوقى گەورەي سلىمانى دا كە بە مزگەوقى حاجى كاك ئەممەدى شىخ ناسراوهە شوھەقى وەرگىرتووه .

لە كاتەشدا لە زۇربەي ھەرە زۇرى ناوجە كەن كورستاندا مەلاو فەقى و داناو زانا كان بۇ خۇيىندۇ زىيارەتىش روويان تېكىردووە ، وەك زانكۆيەكىش وابۇ بۇ كۆپىنەوهى راوكىشە ئايىنى و نىشتەنە دا . . هەن . .

جىگە لەوهى كە لە سەرانسەرى كورستاندا جىڭكايەكى پىرۇزەو ئارامكايەكى ھەميشەپى حاجى كاك ئەممەدى شىخە . بەنەمالە خوالىخۇشبو شىخ مەممۇد لە نىوكورستاندا ھەميشە جىڭكاي خۇشەويسى و رىزلىنان بۇوه ، گەلى كوردمانىش ھەميشەو ھەرددەم بەسەردارى ئايىنى و دىنابى ئەو بەنەمالە يەيان لە قەلەم داوه ، ھەر بۇيە شىخ مەممۇدى نەمر تا مردن درىغى نەكىردووە . . بۇ پېشىختى كوردو كورستانە كەن . (شىخ)ى نەمر ھەر لە مالىيەوه تا دوا تەمەنە ھەر لە ناخوشى و دەربەدەرى زياوه ، بىگە هەن تا لە مالىشەوە

بگنه کوردستانو ده سه لاتی خویان له ناوچه‌ی کوردستاندا بچه‌سپیتن؟ . . له ئەنجامدا بُویان دهرکه‌وت تەنبا به‌هۆی «شیخ مەممود» وە نەبیت ناتوانن بگنه ناوچه‌ی کوردستانو ده سه لاتی خویان بچه‌سپیتن، ئەوه بۇ پەیوه‌ندىيان به شیخ‌خوه گردو ئەويش داواي (حکم)‌ی کوردستانى دا بەروو بانداو كەچى يەكەم داواي بۇ.

له ۱۹۱۸/۵/۱۸ ز لەشكري داگيركىرى ئينگلىز گەيشتە شارى كەركۈلۈك و سۈپاي عوسمانلى ئەويشى بۇ بەجي ھېشتۈن و بەرهە سەرروو رویشتەن.

ھەر لەھەمان كاتدا شیخ بۇ ئينگلىزەكانى دووبات كرده‌و، بەتايهەقى كاربەددەستانى سیاسى كەوا دەولەتىكى كوردى بەسەرۆكايەقى خۆى دابەزريت، ئەوا باشه ئەگىنا كوردستان بۇ ئowan گۆرستانەو ھەرگىز ئامادەيە شەريان لەگەلا بکات و نەھىلى يىگانه بگانه ناوچه‌ی کوردستان . . هەندى.

دووباره عوسمانى يەكان توانيان بگنه‌و شارى كەركۈلۈك و سەلمانى پر بە دل رقیان له شیخ بۇ ئەوه بۇ بە پىلان (شیخ) يان لە سەلمانى گىرت و رەوانەي كەركۈكىان كرد، لەۋىيە بە دادگايەكى (عورف) صورى حكى لە سیدارەدانى شیخ درا، بەلام دواي ئەوهى كە فەرماندەي فەيلەق مۇوسل گۆر او (عەبى ئىحسان) پاشا داندرا بەپەلە فەرمانى دا شیخ رەوانەي مۇوسل كرا، لەويش زۇر رىزى لى گىرتۇو و فەرمانى بەردانى (شیخ)‌ى داوه.

چونكە ئەو عملى ئىحسانە وەك خەليل پاشا كەم بىن نەبۇوه، بەلكو دووربىن بۇوه و ھەولىان داوه خویان له كوردستاندا خوشەويست بىكەن و باش بۇيان دهرکه‌وت كە سیاسەتى كوشتن و بېن و لە سىدارەدان لە كوردستاندا ئەنجامەكەي بەرهە خراپەتر دەرۋات بە دىرى «خەليل پاشا» كە ئەو زۇر خوین رىزۇ جەلاد بۇوه . . بەم جۇرە شیخ بۇ سەلمانى گەرايەوه، ئەوسا عملى ئىحسان پاشا فەرمانى دەركەرد چ لەشكري عوسمانلى ھەيە پېويسىتە لەزىز راونەكىرى شیخ دايىت. كە لەشكري ئينگلىز دووباره گەيشتەو شارى كەركۈلۈك

لە كانى ھەلگىرسانى جەنگى يەكەمى جىهانى دا كە لەشكري ئينگلىز لە سالى (۱۹۱۸) دا بەرهە «بەسرە» هاتووه، بۇ داگىرەتى عىراق. شیخ مەممود وەك سەر لەشكريتىك بەناوى (فيدائى) يَا (غەزا) بەلەشكري ئينگلىز بۇنەتەو زۇر ئازا انە نەگەلەياندا جەنگاونو. كە چى لەئەنجام . . يَا نەخوشەكەي عوسمانلى لەبەرەي سىزدا شەكان و، ئەمانىش بە ناچارى واتە شیخ و لە شەكرەكەي بۇ ولاتى كوردستانو شارەكەي سەلمانى گەراونەتەو. ھەر لە ھەمان سالىدا ئەجىارەيان لە شەكرى ئىكى زۇرى رووسى قەيسەرى، بەرهە كوردستانى ئىران هاتووه و دەستى بەسەردا گىرتۇو بەمەبەستى داگىرەتى كوردستانى عىراق، ھەر لە ھەلەبەجەو پېتىجۇينەو تا گەيشتۇتە رەواندوز بەشكري رووسى تەنرابۇو، سەرەبىز زولم و زۇردارى يان لە دانىشتۇنلى ناوچەدا.

شیخ مەممود دووباره وەك سەردار و پىشەوايىڭ سوارەي كۈزدى كۈركۈتۈتەو، لە پىناوى كوردو كوردستاندا بەرهە سۈپاي داگىرەكىرى رووسى جەنگاوه، لە ئەنجامدا رووسەكان شەكان و تاناو كوردستانى ئىران راونزاون. شیخ -ى - مەزن و پىشەواي كوردو كوردستان بە چەند شەرانەي لە ناو گەمل كۈزدەستاندا ناودارتىبۇو، بۇ بە ئومىدىكى يەكجار گەورە بەسەرانسەرى كوردستاندا بگەرە دەولەق عوسمانىش ھەميسە بېرىسى ئەو ھەندى كاروبارى ھەلددە سۈوراندو لە زېرەوه شىنى ترساوه، كە نەك رۇزى لە رۇزان لەگەل ئينگلىزەكان رىك بەكتۇيت و داواي سەربەخۇرى كوردستان بکات و . . هەندى وەھەرۇھا ئينگلىزەكانىش باش بۇيان دەركەوتىبو كەوا شیخ لە سەرانسەرى كوردستاندا ھېچ (منافىس)‌ى نىيەو لەلای ھەممو كەمس رىزى تايىھەتى ھەيە. پاش ماوهېيىك ھېزەكانى ئينگلىز گەيشتەن بەغداو خویان چەسپاندو لەشكري عوسمانلى بەرهە مۇوسل و كەركۈلۈك كىشانەو. ئينگلىزەكان كەوتىنە پلان و پەيوه‌ندى بە خەلکەمە . . ھەميسە بېرىشىان لەمە دابۇو، چۈن

به سه ره رزو نیشان پهروه ناو ده بات . چونکه يه که قاره مانی کوردو شیخ مه محمود بwoo .. هر بؤیه کاویساغا له لاؤکه مهزنه کهی که به سه ره شیخ مه محمودی نه مردا گوتوبه تی : ناوی که ریکی فتاخ به گئی همه وند و هک قاره مانیک بردووه . که شیخ چون داوا لی کرد ووه لاوکه که ش کوپله يه کی بهم شیوه يه لای خواره ویه :

ده لوى لو . ده لوى لو . ده لوى لو . ده لوى لو . هتد ده لوى لو . ده لوى لو . هر ه شیخ زراف ده لوى لو . ده لوى لو . بهاره ب سه ری سلیمانی دا که تم : محه لی شه ران و پیلا . له عاسه انان خوش دی گرینی ته ياران و شرقینی مه تره لوزان ، ره قینی به مباو شینی وان ترومیلا . گازه گازی نویه دارا .

به لی شاهو شوھیدی شیخ مه محمود کاکی شیخ قادر بابی له تیف گله گله به هرسی دنگان گاز ده کا که ریم - ی - فتاخ به گک گهی عه گیدان ئه ور و دهست هه لینانه کی بکهن ، ج گو دهست ده مه داری جامبیزاری بگرم شاری ... ده لوى لو ، ده لوى لو ، ده لوى لو ، ده لوى لو . هتد ده لوى لو ، ده لوى لو ، هر ه شیخ منو .

دوباره بپاری له سی داره دانی شیخ لایه ن دادگایه کی عورف ئینگلیزه و ده چووو ، پاشان بو هندستان دوور خراوه ته وه ئینجا بو کویت رهوانه کراوه و له ماوهی مانگیکدا به میوانی لای ئه میری کویت ماوه ته وه ، له دوایدا بو به غدا گهراوه ته وه . له پاشاندا به ره و داری که مه هاته وه . له ۱۴ ئه بولی سالی ۱۹۲۲ ز - دوباره شیخ بwoo به حوكمداری کورستان و پایته خته که شی هر سلیمانی و شاره کهی هله مت و قوربانی بwoo .

له کانی حوكمداری شیخ دا پیوانی روشنبرو زانا کان دهستیان به گوچارو روژنامه ده چوون کرد ووه . سالی (۱۹۲۴) ز - دوباره شیخ تووشی ناکوکی له گهی ئینگلیزه کان بوهه ته وه ، به ناچاری رووی کرد ونه ناوجه هی

باره که دوباره به نیسبه شیخ گوراوه چونکه له ناو بیرو میشکی شیخ دا ئوه بwoo دهوله تیکی گوردی له کورستاندا دامه زریت ، ئوه بwoo (یادداشتیک)ی - به ئینگلیزه کان داوه و به سه روکایه تی خوی داوای سه روکایه تی خوی کورستان - ی کردووه .

ئه گه ئینگلیزه کان رازی بین . ئوه شیخ له توانای دایه بو داگیرکردنی سلیمانی و شوینی تریش بگری . له شکری عوسانی دهربکات و . . ئوه بwoo شیخ له شکری عوسانی له سلیمانی چه ک کردوو بو شاری موسلی رهوانه کردنوه . . حوكمداری شیخ کورستانی به سه روکایه تی خوی دامه زراندو له پاشان ئینگلیزه کان مه ترسیان له شیخ پهیدا کردو هه میشه خه لکیان له شیخ هان داوه و له ناو خیل و تیره کانی کورستان له دزی شیخ ئازاوه بیننه وه .

ئوه بwoo له ۲۰ ، ۱۹۱۹/۵/۲۱ شیخ فهرمانی دا هه رچی ئینگلیزیک ههیه له شاری سلیمانی بیان گرنو . . ئینگلیزه کانیش دهست بجهی سه رباذه کانیان له ههولیرو به غداو که رکوک کوکر دوته وه به ره و سلیمانی ناردو بیان شیخی مه زنیش له شکر و سوپا کهی خوی کوکر دوته وه به ره و دهربندیخان رویشتووه ، به جووه شه دهستی پی کرد ، هه رچه نده ههندی خوفروشی کورد له شه دا یارمه تی ئینگلیزه کانیان داو توانیان شیخ بریندار بکهن و له په نای به ردیلک شیخیان به دیل گرت و که ئوه بهددهش تا ئیستا ماوه ناوی نزا به رده «قاره مانه» که له دور بهندی بازیاندا تا ئیستا که ش هرناوداره و ناوه کهی به زیندویتی ماوه ته وه .

له شه ری دهربندی بازیاندا سوپای شیخ (۲۰۰) شه هیدو (۸۰) برینداری بwoo . . شیخ و سه رباذه کانی بهم ره نگه شوینی خویان له ناو لاپه ره کانی میزوو تومار کرد که چی خوفروشانی وهک مشیری همه وندیش تا کورد ماوه هه رباسی خیانه تی ئوه به رامبه ره به گهی و نیشانه کهی ، که چی که ریم - ی ، فتاخ به گئی همه وندیش هه شاعیرو گوینده کورد ههیه ناوی

و نهی) من تصنیفات العالم الجلیل والزاہد الربانی صاحب
الکرامات المشهور قدس سره الحضرة الحاج السيد کاک احمد
ابن السید محمد معروف التودھی ابن المرحوم السيد مصطفی)
ئم کتیبه له چاپخانهی الغری سالی ۱۳۵۵ ک - ۱۹۳۶ ز
چاپکراوه، ۳۲۴ لایهه قهواره ۴۷۷ سم پیشه کی یه کی
بچووک به عاره بی و میزووی له دایک بیون و کوچی دوایی
جهنابی حاجی کاک ئه حمەدی تیدایه و پاشان باسی ریحله کی باوو
باپیرانی و هروهه باسی زنجیره کی (طریقة قادری) تیدایه ..
وہ کتیبه که (۱۲) نامه جهنابی کاک ئه حمەدی شیخی تیدا
نووسراوه تھو و .

نهو پروردۀ گهوره یهی شیخ مه حمود ههولی دا بو چاپکردنی
دهسنوسه کانی خوالیخوشبو خوی له خویهوه ئهوهمان بو
دهسه‌ملینی که شیخ تا ج راده یه‌کیش ئه‌دەب دوست ببوه .
له سالی ۱۹۴۱ ز دا جه‌نابی شیخ پاش شورشە‌کەی ره‌شید
عالی گه‌یلانی گه‌راوه‌تهوه ناوچه‌ی سلیمانی و بویه‌کجاری له دنی
«داری کەلی» دانیشت‌تووه ، داری‌کەلی و دیهاته‌کانی ده‌ورو به‌ری
شاری سلیمانی به هوی شیخی گهوره‌وه ده‌بته په‌ناگایه‌کی گهوره
بو هه‌زارو لیقه‌وماوانی ئه‌وسه‌ردەمه .

تا له سالی ۱۹۵۶ ز - داری که‌لی به‌جی هیلاو له شهودی
۱۹۵۶/۱۰/۹ - ز ، له خهسته‌خانه‌ی «الحیدری» له به‌غدا
به‌یه‌ک‌جاري مال ئاوايی كردو گهلو نشئاني جي هىشت و پاشان
ته‌رمه پيروزه‌که‌يان بو شاري هەلمەت و قوربانى هيئاوه‌تەوه و
دوای خۆيشاندانيکي يه‌ک‌جاري نه‌قولا له مزگەوچى گەوره له
ته‌نىشت (حاجى كاك ئەممەدى شىخ نىزراوه ئەمۇي بۇو به
ئارامگاي ئەوازاتە مەزنە هەتا هەتاي نەمرى و سەربەرزى بو شىخ
مەحمودى نەمە رۆلەي بەوهفای گەللى كوردمان .

سی و دو لمه سه حوا انه، خواه و و و گه او و

عَثَاثَةٌ كَانَ شَاهِدًا لِتَحْكِيمِ الْمُرْسَلِينَ.

۱ - گوفاری کاروان - ژماره ۲۶-ی تشریین دوهه‌می سالی
 ۱۹۸۴ - نووسینی کاک له‌تیف به‌زنجی .

۲ - همان سه رچاوه - لیکولینه وهی ماموستا کمال رؤوف محمد

سووزداش و ئىشكەۋىن (جاسەنە). رۆشنېرەكان رۆژنامەمى
 (ئىنگ -ى-حق) يان لەو ئىشكەۋىتەدا دەركىردىووه
 مۇنىتاي پايه بەرز (مۇستەفا مەزھەر) سەرنووسەرى
 -ىنگ -ى-حق) بۇوه.

جهناف شیخ و لهشکره کهی له شاخه کانی ده و رو به ری
سته ف تا سالی (۱۹۲۶) ز - ماونه ته وه ، له پاشاندا بعره و
سریوان کشاون تا شهربی ناوباریک که له سالی (۱۹۳۱) ز -
هزی گل دوز خور ماتو رووی داوه ، پاشان شیخ له گه ل
که ده ستانی میری که و تونه گفت و گوکردن نمه ببوو بر پاری
ی خرد نیان بوده رکرد . له پاش ماوه بیتک به دهست به سه ری
بمو (بغداد - ناسریه) یان نارد وووه ، دووباره بتو (بغدا)
- هیناوه ته وه . هه مدینس . له وی به دهست به سه ری
م و نه ووه .

خواستیخوشنو شیخ مه معمود تهنا هر مرؤوفیکی خاوهن
نه لات نه بوروه بهس ، وله له پیشهوه باسمان کرد . شیخ
سرف بوروه روشنبریو زاناو داناو عالم و خاوهن چهند زبانی بوروه
ئه : کوردی و تورکی و عدهه بی و فارسی - ئهم زبانانهی زور
چکی زانیوه .

سەر نىمەرى كوردىستاندا هەرچى سەرۋاڭ تىرەو عىئل و بىنەمالە
مەمۇوە . ناسىيوبەقى و بەتايىھەقى دەرىبارەي بىنەمالەي بەرزىنجە زۆر
تىز بىرۇوهو ، جىتكەن بىرۇوهو لە هەرىيەكەيان بۇ ج
سەنەيت گەراوەتتەوە بۇ بىنەمالەي بەرزىنجە .
وەزۇر قىسە خۇش و مەجلس گەرم و نكتەپازو - لە گەلن
خىپ و گېلىپ يارادا توانىبىه بدویت و خۆى لە گەلا رىئىك بىخات و
تىنۇھى لە قىسە زۇيرىيەت .

حذف شیخ نه کاته‌ی که به دور خراوه‌ی له به‌غدا
سوه‌تموه وادیاره نیازی وابووه کتیبه ده‌سنوسه‌کانی
حریخوشبوو (حاجی کاک نه‌محمدی شیخ) وله پرزویه‌یه ک
جب بکات . دیاره له‌بره‌ندی هوی تاییه‌ی نه‌یتوانیه‌ه له
جی . بداد ، بویه نه‌یا ثم کتیبه‌ی به فارسی له‌سره‌رگی
حری چاپی کردودوه ، بهم ناوونیشانه (کتاب مکتوب امر